

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ TANIMLANMASI

Yüksel GÖĞEBAKAN

ÖZET

Kültür ve tabiat varlıklarının tanımlanması adlı bu çalışma; gerek ülkemizde gerekse uluslararası alanda nelerin kültür ve tabiat varlıkları olması gerektiği hususunda kabul edilmiş yaklaşımları ele almaktadır.

Ancak, kültür ve tabiat varlıklarına ilaveten özellikle son yıllarda hızlı bir şekilde yok olan hayvan türleri de çalışma içerisinde bir değer olarak ele alınmıştır.

Her ne kadar tabiat varlığı tanımlamasında özellikleri, farklılıkları ve jeolojik döneme ait olmaları gibi kavramlar önemli kriterler olarak kabul edilmiş ise de günümüzde o kadar hızlı bir doğa tahribatı yaşanmaktadır ki biz yeryüzündeki bütün doğal alanları çalışma içerisine almayı uygun bulduk. Çünkü, bu gidişle çok kısa bir süre sonra dünya üzerinde maalesef sıradan orman, bitki ve hayvan bulmak bile çok zor olacağı benziyor.

Anahtar Sözcükler: Kültür varlığı, eski eser, tabiat varlığı ve ekoloji.

THE DESCRIPTION OF CULTURAL AND NATURAL EXISTENCES

ABSTRACT

This work named “cultural and natural existences description”, deals with the approaches about what must be cultural and natural existence both in our country and in international field.

But, in addition to cultural and natural existences, animal kinds especially which have recently been fastly died out, is also considered as a value this work.

Although it is accepted as important criterias at the description of the natural existences such as its characteristics, differences and which geological era it belongs, recently it has been lived such a fast destruction in the world that we thought it is convenient to take all the natural fields on earth into this work. Because, by this manner of going; unfortunately after a short time, it even seems to be hard to find an ordinary forest, plant or animal.

Key Words: Culture Existence, Past Value, Natural Existence and Ecology.

GİRİŞ

Teknolojik gelişmelere, nüfus artışına ve zamana yenik düşen bazı değerler vardır. Kültür varlıklarını ve tabiat varlıklarını buna örnek verebiliriz. Gerek kültür varlığı konumundaki bir yapı (Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası), gerekse tabiat varlığı statüsündeki bir alan (Pamukkale, Sultan Sazlığı, Manyas Kuş Cenneti) yok olduğu zaman kesinlikle geri getirilemeyecektir. Bir ülke içerisinde şartlar zamanla değişebilir. Bazı olumsuzluklar yavaş yavaş ortadan kaldırılabılır (Ülkenin milli gelirinin artırılması, finansal yapısının düzeltilmesi, sanayileşmesinin artırılması, okur-yazar oranının yükseltilmesi vs.) ama yok olan kültür ve tabiat varlığı geri getirilemez. Her ne kadar kültür varlıklarının onarılması (restorasyon) veya yeniden inşa edilmesi (rekonstrüksiyon) söz konusu olsa da, yeni yapılan hiçbir zaman eskisinin yerini alamayacaktır. Çünkü bu yapılara yüklenen manâ ve anlam onun maddi yapısının (taş, ahşap, cam, mozaik vs.) ötesinde manevi (ruhsal-duygusal) bir hassasiyet arz etmektedir. Sözelimi XVI. yy.a ait taş ve ahşap malzemelerden inşa edilmiş bir mimari yapıya bakıldığı zaman, o taş ve ahşap artık yalnız bir madde değil aynı zamanda tarihin yaşandığı bir film şerididir. Taş ve ahşap sadece film şeridinin maddi yapısıdır. Ama izleyici heyecanı; o film şeridinde oynayan filmde bulur. Benzer durumlar tabiat varlıkları için de söz konusudur.

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren insanoğlu, tarım ve hayvancılığı yaşamını sürdürebilmek için bir zorunluluk olarak görmüştür. Dolayısıyla daha fazla ürün alabilmek için de doğa üzerinde her şeyi yapmayı kendine verilmiş bir hak olarak algılamıştır. Bu anlayışın sonucunda da daha önce yeşil olan biyolojik örtünün, tahribatını hızlandırmış, doğa üzerinde çok ağır yıpranmalara sebep olmuştur. Her geçen gün de bu tahribatın dozunu artırmıştır. Hâlbuki “içinde yaşamımızı sürdürdüğümüz çevre; toprak, su ve çeşitli gazların oluşturduğu atmosferi sarıp, her türlü mineral besin kaynaklarını, organizmaları ve bizleri dıştan saran bir deridir. Yer küreyi insanı yaşaması için uygun hale sokan ekolojik koşullar, oldukça önemli ve karışık, aynı zamanda, güneş enerjisi kanalıyla aktive edilen su, kükürt, karbon, oksijen, fosfor, azot gibi büyük kimyasal çevrimler arasında var olan pamuk ipliğine bağlı ekolojik dengenin sonucunda oluşmaktadır.” (Kızıroğlu, 2001: 4)

Enerjiye duyulan gereksinim gelişen ve gelişmekte olan ülkeler için önümüzdeki yılların en önemli sorunu olacaktır. Gerekli olan bu enerji ihtiyacını karşılamak için devletlerin kullanacağı kimyasallar daha da artarak devam edecek, dünya üzerindeki biyolojik dengeyi bozacak ve ekolojik felaketlerin ortaya çıkmasına yol açacaktır. “Adı geçen gazların günümüz hızıyla üretiminin sürmesi halinde küresel hava sıcaklığının ortalama 3°C kadar artacağı ve bunun da 2100 yılına gelinceye kadar insan türünün ortadan kalkmasına neden olacağı üzerinde durulmuştur... (Kızıroğlu, 2001: 24) Daha kötüsü ise “gaz üretimi devam ederse, sıcaklık artışının eriteceği buz bloklar nedeniyle deniz suyu seviyesini 65-100 cm artıracak ve kutuplardaki buzul tabakaları eriyecek ve Hollanda ve Bangladeş gibi kıyı ülkelerinin ortadan kalkmasına neden olacaktır.” (Kızıroğlu, 2001: 24)

Bitkiler ve hayvanların yaşatılması -burada hayvanı da tabiatın bir parçası olarak almaktayız. Gerek ülkemizde, gerekse uluslararası organizasyonlarda botanik ve zooloji her zaman beraber düşünülmüştür. UNESCO'nun kültür varlığı ve tabiat varlığı tanımlamasının 1. maddesine baktığımız zaman “az bulunur zooloji, botanik...” vs. - ve gelecek kuşaklara aktarılması, bir lüks değildir. Aynı zamanda bir zorunluluktur. Bunların varlığı insan yaşamının devamlılığını sağlayan bir işlevselliğe sahiptir. Çünkü doğadaki dengeler ve yaşam koşulları bunun üzerine kurulmuştur. Mesela sürüngenleri ve dağ farelerini yiyerek yaşamını sürdüren yırtıcı kuşların olmadığı, karıncaları

yiye karınca yiycilerinin olmadığını düşündüğümüzde dünya sürüngenler ve dağ farelerinin istilasına uğradı. Hal böyle olmasına rağmen yine de dünya üzerinde doğa ve hayvan katliamı-tarihin her döneminde olduğu gibi- son hızıyla sürmektedir. “Avrupalılar kıtaya ilk ayak bastıklarında Kuzey Amerika’da 40 ile 70 milyon bizon yaşadığı tahmin ediliyordu ve 1891 yılına gelindiğinde ABD’deki bizon sayısı 541’e düşmüştür. Sadece 1870-1875 döneminde yılda 2,5 milyon bizon öldürüldüğü tahmin ediliyor. (Başkaya, 2004: 331) Yukarıda bahsedilen dünya üzerindeki yaşanmış binlerce örnekten sadece bir tanesidir. İnsan, kendi de bir parçası olduğu doğayı ve çevreyi akıl almaz bir şekilde yok ediyor. “Bundan yüzyıl önce Etiyopya’nın % 40’ı ağaçlarla kaplıydı. Bugün sadece % 3’ü ağaçlık” (Başkaya, 2000: 210) İnsan bu biyolojik çeşitliliğin bir parçası olmanın yanında ona bağımlıdır da aynı zamanda. Dünya üzerindeki bütün canlıların var oluşları dolaylıda olsa birbirlerine bağlıdır. Her canlı türü doğa içerisindeki işlevselliğinin yanında –doğadaki dengelerin korunması gibi- aynı zamanda estetik açıdan da ayrı bir güzelliğe sahiptir. Nasıl dünya üzerindeki her şehir New York ya da Paris gibi değilse -ki olmaması ve farklılıkları dünyanın kültürel zenginliğidir- dünya üzerindeki farklı hayvanların olması da, zoolojik zenginliğin bir yansımasıdır. Her canlının yaşama hakkı olmasına rağmen “1990-2000 Aralığında 50.000 canlı türü yok oldu... İnsanlar da buna dâhil, sadece 1992’deki sayımda Amazon ormanlarında yaşayan ‘yerli nüfusun’ sadece 200.000 olduğu görüldü. Sömürgecilik öncesinde aynı yerde 9.000.000 insanın yaşadığı tahmin ediliyor. Artık Tropikal ormanlar yeryüzünün sadece % 2’sini kaplıyor. Buna rağmen halâ tam bitki ve hayvan zenginliğinin % 70’ini barındırıyor. 1950’den 1990’a kadar olan 40 yıllık dönemde, dünya orman alanı 350 milyon hektar azaldı.” (Başkaya, 2004: 343) Şimdilerde dünyada yılda 6 milyon hektar orman yok oluyor. “1972’den bu yana, dünyanın ‘yeşil akciğeri’ sayılan Amazon ormanlarının 530.000 km².si tahrip edilmiş durumda. Şimdilerde yaklaşık 1.000.000 insanın yaşam alanı çölleşmeye maruz ve susuzluk kâbusa dönüşüyor.” (Başkaya, 2004: 343)

Dünya üzerinde yaşanan bu problemlerin tabii ki benzerleri ülkemizde de yaşanmaktadır. Anadolu coğrafyasının 2000-2500 yıl önce % 70 - % 75’i ormanlarla kaplı iken bugün tahrip ve baskılar sonucu % 23’ü ormanlık alan olup bunun da büyük bir kısmı bozuk ormandır. Aynı tahripkâr yapı hayvanlar için de geçerlidir. Anadolu’da daha önce yaşamış ama nesli tükenmiş birçok hayvan türü vardır. “M.Ö. I. yy. Anadolu’da yaşadığına ait kayıtları olan Asya fili, yaban öküzü, 12. yy. da yaşayan yaban eşiği, aslan ve çita ile en son bireylerinin 70’li yıllarda yok olduğu Anadolu leoparı ve Anadolu kaplanlarının nesli tükenmiştir. Şu anda bile nesli tükenmekte olan birçok hayvan türü bulunmaktadır. Bunlardan vaşak, bozayı, sansar, ceylan, yaban koyunu ve keçisi, Akdeniz fokusu, kunduz, deniz kaplumbağası, Mersin balığı ve kurt...” (Kızıroğlu, 2001: 181)

Geçmişte ve hatta şu anda bile benzer birçok tahribatın yaşanmasına rağmen yine de Anadolu hayvan türleri açısından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Yapılan araştırmalar sonucunda yaklaşık 50 bin civarında hayvan türünün bu coğrafyada yaşadığı tespit edilmiştir. “Dünyada 4200 memeli türünün 132’si Anadolu’da saptanmıştır. Bunun oransal değeri % 3,1’dir. Dünyada yaşadığı belirlenen 9000 kuş türünün 426’sına Anadolu’da rastlanmaktadır. Bunun oransal değeri % 4,7’dir. Dünyada 5115 sürüngen türünün 106’sı Anadolu’da yaşar. Oransal değeri % 2,1’dir. Dünyadaki 3025 çift yaşamlı türünün 21’i Anadolu’da yaşar. Oransal değeri % 0,7’dir. Yerkürede yaşadığı saptanan 21.000 balık türünün 504’ü Anadolu’da yaşamaktadır. Oransal değeri % 2,4 olarak belirlenmiştir. Yani omurgalı hayvanlar türü gurubunun yerkürede yaşayan toplam tür sayılarının % 0,7 ile % 4,7’si Anadolu’da yaşadığı belirtilmiştir.” (Kızıroğlu, 2001: 209)

Tabiat varlığı açısından ülkemizde 32 doğal park, 2 biyosfer rezerv alanları, 7 biyogenetik rezerv alanları, 428 orman içi dinlenme alanları, 120 av koruma ve üretme alanları 41 av üretme alanları, 35 tabiat koruma alanları, 56 tabiat alanları, 15 doğal parklar, 12 özel çevre koruma bölgeleri yer almaktadır. Anadolu coğrafyası “tüm Avrupa kıtasından neredeyse daha fazla endomik bitki türü içermektedir.” (Kızıroğlu, 2001: 317)

Ne yazık ki ülkemizde tabiat varlıkları ile birlikte aynı kaderi paylaşan-çok zengin bir mirasa sahip olmamıza rağmen hep tahrip edilen ve değeri bilinmeyen-bir diğer alanda “kültür varlıkları”dır. Tarihi, arkeolojik, estetik, sanat tarihi, bilimsel ya da kültürel açıdan öneme sahip olan eserler gelecekle günümüz arasında köprü görevini görmektedirler. Bu eserler geçmişte yaşanan dönemler hakkında bilgi vermekte olup toplumların yaşam biçimleri, inançları, gelenekleri, görenekleri kültürleri vs. hakkında bizleri aydınlatmaktadır. Dolayısıyla da bugünü ve geleceği yorumlamamızda bizlere rehber olmaktadır. Bu kadar öneme sahip olan kültür varlıklarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması karşımızda önemli bir problem olarak durmaktadır. Çünkü kültür varlıkları da tabiat varlıkları gibi tarihin her döneminde zarar görmüş, legal ya da illegal yollarla el değiştirmiştir. Bu el değiştirme beraberinde kültür varlığının ait olduğu mekândan uzaklara taşınmasına sebep olmuş, bu da o varlığın taşıdığı mekân-çevre-toplum bağlamında değerinin kaybolmasına sebep olmuştur. Kültür varlıklarının da tanınmasında önemli rol oynayan hususlardan bir tanesi kültür varlığının kaynak ülke dışında sergilenip sergilenmeyeceğidir. Modern arkeologlar şu ortak nokta da birleşmişler ki “bir arkeolojik objenin ait olduğu ortamdaki uzaklaştırılması onun tahrip edilmesiyle eşdeğer” (Özel, 1998: 40) olarak değerlendirilmiştir. Yani piramitler Mısır coğrafyasının bir ürünüdür. Haliyle de en iyi sergileneceği yer tabii ki Mısır’dır. Çünkü coğrafya-kültür-yapı arasında bir bağlantı vardır ve bu bağlantıyı görmemezlikten gelemezsiniz.

İmparatorluk dönemlerindeki kolonilerden kültür varlıklarının imparatorluk merkezlerine taşınması günümüzde de illegal olarak devam etmektedir. Bu da ülkelerin kendi iç hukuklarındaki farklılıklardan dolayı gerek kültür varlığı tanımlamalarında gerekse bu varlıklar üzerindeki mülkiyet hakkı anlamında farklı anlayışların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla her ülkenin kendi çıkarı doğrultusunda hazırlamış olduğu hukuki düzenlemeler uluslararası alanda büyük problem olarak göze çarpmaktadır. “Kültür varlıkları açısından zengin fakat ekonomik açıdan yoksul ülkelerle, kültür varlıkları açısından fakir fakat ekonomik açıdan zengin ülkeleri karşı karşıya getirmektedir.” (Özel, 1998: 1)

Nelerin kültür varlığı sayılması konusunda her düzenleme kendi açısından bir tanımlama yapmaktadır. Bu da tanımlamada farklılıklar doğmasına neden olmuş ve beraberinde ülkelerin kendi ulusal çıkarları dikkate alınarak bir tanımlanmanın yapılmasına olanak sağlamıştır. Bu durum uluslararası hukukta farklılıkları da beraberinde getirmekte olup keşmekeş bir yapının doğmasına sebep olmaktadır.

Kültür varlığı tanımlaması yapılırken genellikle şu üç yöntem kullanılmaktadır. Kültür varlıklarının teker teker sayıldığı “teker teker sayma yöntemi... Bu durum henüz keşfedilmemiş veya yaratılmadığı için kanun koyucunun dikkatini çekmediği objeler konu dışı kalmakta ve kültür varlıklarının tam bir listesini çıkarmak (baştan itibaren kayda geçen kültür varlıkları hariç) mümkün olmamaktadır.” (Özel, 1998: 6) Bu yöntem baktığımızda kültür varlığı bir ülkede tanımlanmakta olup, başka bir ülkede tanımlanması güçleşmektedir. Diğer bir yöntem olan “sınıflandırma yöntemi” yetkililerce alınan bir karar uyarınca, kapsam dâhiline alınan objeler koruma altındaki kültür varlıklarını oluşturmaktadır. Böyle bir sınıflandırmada liste dışı kalan ülkeler koruma alanı dışına

itilmektedir. Diğer bir yöntem ise: kültür varlıklarının genel bir tarifinin yapıldığı “kategorilere ayırma yöntemi” (Özel, 1998: 7)

Birçok ülke yukarıda yazılı yöntemleri beraber kullanarak bir tanımlama yapmaktadır. Çoğunlukla ya teker teker sayma yöntemi ile kategorilere ayırma yöntemi beraber kullanılmakta ya da sınıflandırma yöntemi kategorilere ayırma yöntemiyle beraber kullanılmaktadır. Bunlara ilaveten bazı ülkelerde tanımlama için ilave kriterler kullanılmaktadır. “Objenin yaşı en fazla başvuru kriteridir. Örneğin M.Ö. 1700 (İsrail), 1894 (Bruei), 1918 (Nijer)’den önceki nesnelere gibi çoğunlukla belirli bir tarih belirtilmektense, belirli bir yaşın üzerindeki olan nesnelere kültür varlığı kabul edilmektedir. Örneğin 40 yıldan eski (Kuveyt), 50 yıldan eski (Endonezya), 100 yıldan eski (Yemen) gibi. (Özel, 1998: 7) Bu tanımlama biçiminde daha çok ülkelerin tarihsel-kültürel zenginleri belirleyici olmaktadır.

Ülkemizde nelerin korunması gerektiği taşınmaz kültür varlıklarının olduğunun tespiti Kültür Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunca yapılmaktadır. Bununla ilgili ilk kanun 13 Şubat 1869 yılında çıkarılmış olan, o zamanki adıyla Asar-ı Atika Nizamnamesi, şimdiki adıyla Eski Eserler Kanunu’dur. Bu tarihten itibaren birçok düzenleme yapılmış olup şu an yürürlükteki kanun 23.7.1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK)’dur. Bu kanunda kültür ve tabiat varlıklarının önce tanımlaması yapılmaktadır. Kanuna göre; “kültür varlıkları tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, dil ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde ve yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır. Kanunda tabiat varlıkları ise jeolojik devirlere, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler olarak tanımlanmaktadır.

Kanun taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarını ayrı ayrı tanımlamıştır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları 6. maddede belirtilmiştir. Buna göre;

TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI

- a) Korunması gerekli tabiat varlıkları 19. yy sonuna kadar yapılmış taşınmazlar.
- b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından, Kültür Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar.
- c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları.
- d) Milli tarihteki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarih ve olaylara sebep olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıdır.

Kanun kategorilere ayırarak yapılan bu tanımlamayı teker teker sayma yöntemiyle destekleyerek devam etmektedir;

Kaya mezarlıkları, yazılı resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, Tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller, kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkâmlar ve bunlardan kalma sabit silahlar, harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler, kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular, tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar, sunaklar,

tersaneler, rıhtımlar, tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar, camiler, mescitler, musallalar, namazgâhlar, çeşme ve sebiller, imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler, mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar, külliyeleler, eski anıt ve duvar kalıntıları, freskler, kabartmalar, mozaikler vb. taşınmazlar, taşınmaz kültür varlıkları olarak belirtilmektedir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 23. maddesinde de korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının tanımı yapılmıştır. Buna göre;

TAŞINIR KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI

a) Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleriyle seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (Sleks), volkan camları (Opsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kap ve kacaklar, heykeller, figürünler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (İkon), cam eşyalar, süs eşyaları (Hülliyat), deri, bez, papirüs, parşömen ve maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik vb. maskeler, taşlar (Draden), tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravürler, yağlı veya suluboya tablolar, muhalefat (Religueler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş vb. taşınır eşyalar ve bunların parçaları.

Halkın sosyal hayatının yanında, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikli kültür varlıkları,

Osmanlı padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin'e ait ve aynı çağdaki sikkeler bu kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurtiçinde alınıp satılabilir.

Bu madde kapsamına girmeyen sikkeler bu kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal ATATÜRK'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı vb. taşınırlar.

Kanun taşınır kültür varlıklarını tanımladıktan sonra örneklerle nelerin taşınır kültür varlıkları olduğunu belirterek kategorilere ayırma yönteminin yanında, teker teker sayma yöntemini de kullanmıştır.

Uluslararası alanda kültür ve tabiat varlığı tanımlaması birçok konvansiyonda yapılmıştır. 1954 Tarihli Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunmasına Dair La Haye Konvansiyonunun 1. maddesinde, Taşınır Kültür Varlıklarının Korunması Hakkında 1978 UNESCO tavsiye kararının 1. maddesinde, Kültür Varlıklarıyla İlgili Suçlar Hakkındaki 1985 Tarihli Avrupa Konvansiyonunun 2. Maddesinde, Avrupa Birliği'nin "Kültür Varlıklarının İhracı Hakkında Avrupa Konseyi Tüzüğü'nün" 1. Maddesinde, Avrupa Birliği'nin "Bir Üye Ülke Topraklarından Kanunsuz Olarak İhraç Edilmiş Kültür Varlıklarının İadesi Hakkında Konsey Yönergesi"nin 1. maddesinde ve 1970 Tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve

Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili UNESCO Konvansiyonunun 1. Maddesinde ayrıntılı olarak kültür varlığı ve tabiat varlığı tanımlaması yapılmıştır. Bu çalışmada biz sadece 1970 yılında UNESCO konvansiyonunda belirtilen kültür ve tabiat varlığı tanımlamasını almayı uygun bulduk. Buna göre;

1970 UNESCO KONVANSİYONUNDA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIĞI TANIMLAMASI

Dinsel nitelikte olsun olmasın, her devlet tarafından arkeoloji, tarih öncesi, tarih, edebiyat, sanat veya bilim için önemli olarak gösterilen ve aşağıdaki kategorilere giren değerler kültür varlığı sayılır:

- a) Az bulunur, zooloji, botanik, mineraloji ve anatomi örnekleriyle, koleksiyonlar, paleontoloji bakımından değer taşıyan nesnelere,
- b) Bilim ve teknik tarihiyle askeri ve sosyal tarihi de kapsayan tarihe, ulusal idare adamlarının, bilginlerin, düşünür ve sanatçıların hayatlarına ve önemli olaylara değin varlıklar,
- c) Kanuna uygun veya aykırı olarak yapılan kazı ve arkeolojik bulgu ürünleri,
- d) Tarif ve sanat değeri taşıyan anıtlar ile arkeolojik sitlerden arta kalan kırık dağınık parçalar,
- e) Yüzyıldan daha eskiye ait sikke, hak edilmiş mühür, kitabe vb. şeyler,
- f) Etnolojik gereçler,
- g) Sanat değeri bulunan aşağıda gösterilmiş varlıklar:
 1. Her türlü satıh üzerine her türlü malzeme ile ve elle yapılmış tablolar, resimler, desenler.
 2. Her türlü malzemeden yapılmış orijinal heykeller, heykelcilik sanatına değin ürünler,
 3. Orijinal gravürler, baskılar ve taş basmalar,Her türlü malzemeden meydana getirilmiş sanat değeri bulunan montajlar ve asamblyajlar,
- h) Az bulunur el yazmaları, 1500 yıllarından önce yapılmış baskılar, tarih, edebiyat ve bilim yönünden özel önem taşıyan eski kitaplar, yayınlar, belgeler,
- i) Posta ve damga pullarıyla vb. pullar,
- j) Arşivler (plak, fotoğraf ve sinema arşivleri dahil)
- k) Yüzyılı aşkın döşeme eşyalar ve eski müzik aletleri.

SONUÇ

Kanunlarla mümkün merteye kültür ve tabiat varlıklarının korunması sağlanmaya çalışılmaktadır. Ama kanunlardan başka bireylerde de bu bilincin oluşturulması gerekmektedir. Başta eğitim kurumları olmak üzere her alanda kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik bir seferberlik başlatılması gerekmektedir. Her ne kadar okullarımızda kültür varlıklarının tanınması açısından sanat tarihi, tabiat varlıklarının tanınması için de çevre dersleri okutulsa da çok sınırlı bir kitleye hitap etmekte olup, çok cılız kalmaktadır. Çevre, Orman, Kültür ve Milli Eğitim Bakanlıklarının yapacakları ortak çalışmalarla bu bilinç toplumun her alanına yansıtılabilir. Aynı zamanda kitle iletişim araçlarında da konu devamlı gündeme getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- BAŞKAYA, F. **Çığrından Çıkış Bir Dünya**. 1. Baskı, Ankara: Maki Basın-Yayın, Nisan 2004.
- BAŞKAYA, F. **Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü**. 3. Basım, Ankara: İmge Kitabevi, 2000.
- GERÇEK, F. **Türk Müzeciliği**. 1. Baskı, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1999.
- <http://www.kultur.gov.tr/portal>
- KİZİROĞLU, İ. **Ekolojik Potpuri**. 1. Basım, Ankara: Takav Matbaacılık, Mayıs 2001.
- ÖZEL, S. **Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması**. İstanbul: Alkim Yayınları, 1998.